

Lederens forord

Selv om verden er i endring, er det ikke så stor variasjon fra et år til et annet i de risikoer for normbrudd Etikkrådet vurderer. Ser man derimot på de åtte årene jeg har vært leder, så er endringene mer merkbare.

Operasjonaliseringen av oppdaterte retningslinjer og nye kriterier har satt sitt preg på vårt arbeid i 2022. Det nye våpensalgkriteriet har resultert i flere tilrådninger tilknyttet salg av våpen til Myanmar. Utvidelsen av korrupsjonskriteriet til også å gjelde annen økonomisk kriminalitet som hvitvasking, er en av de mest krevende forventningene å leve opp til. Vi vil snart vurdere våre første saker. Arbeidet med dette kriteriet vil bli omfattende selv om tilrådingene i antall kanskje vil bli få. En justering i mandatet for enda tettere koordinering med Norges Bank har vært nyttig, også i implementeringen av endringene.

Hvis vi leter, så finner vi. Dette vil være tilfelle ved dypdykk i de fleste tema. Vi har brukt mye ressurser på arbeidstakerrettigheter, tidvis med fokus på tvangsarbeid, men vi har også jobbet med medvirkning til brudd på ytringsfriheten, urfolks rettigheter, og brudd på ulike menneskerettigheter som følge av overvåkning. Som i fjor har vi hatt mange saker som gjelder brudd på menneskers rettigheter i krig- og konfliktsituasjoner.

Mange etiske problemer er godt kjent og blir dekket av pressen verden over, men det er ikke nødvendigvis disse sakene Etikkrådet fokuserer på – i hvert fall ikke på det tidspunktet oppmerksomheten er størst. Når et land arrangerer store idrettsarrangement, settes ofte fokus på menneskerettighetsbrudd i landet, gjerne knyttet til selskaper i fondet. Rådet startet undersøkelsene av tvangsarbeid i Gulfstatene i 2015, før flomlyset ble skrudd på, og vil også fortsette å følge med etter at lysene er slukket. Det er likevel mange land i verden hvor migrantarbeidere eller minoriteter utsettes for uakseptable betingelser. Etikkrådet prioriterer de alvorligste forholdene og selskapene som er nærmest knyttet til normbruddene.

På miljøområdet har vi fokus på aktiviteter som påvirker spesielt viktige naturområder eller som medfører økt risiko for utryddelse av truede arter. Mange av sakene er knyttet til avskoging, ulike typer forurensing eller høsting av naturressurser gjennom for eksempel gruvedrift eller utbygging av ny vannkraft. Fornybar energi er arealkrevende og skaper samtidig nye markeder for sjeldne mineraler, og det grønne skiftet vil derfor kunne medføre et økende press på naturen i årene som kommer. Samtidig er det også økende internasjonal oppmerksomhet rundt vårt felles globale ansvar for å ivareta naturen og naturgodene. I desember i 2022 skrev 196 land under på ambisiøse naturmål under den globale Kunming-Montréal Naturavtalen. En nyvinning ved denne avtalen er at den inneholder klare mål for hvordan næringslivet og finansbransjen skal bidra til å stoppe tapet av natur. Dette vil kunne føre til en utvikling av nye normer og nye systemer for overvåkning og rapportering på miljøpåvirkning i årene fremover.

Da jeg begynte mitt verv i 2015, utgjorde bruk av kunstig intelligens i moderne våpen-teknologi kun en hypotetisk risiko for grove normbrudd i fremtiden. Vi flagget allerede da at autonome våpen var noe vi var bekymret for. Den første bekreftede bruken av en auto-nom drone i et krigsteater kom i 2020. Tiltakende kriger, som den i Ukraina, og geopolitisk spenning i Asia kan gi insentiver for en raskere utvikling av slike systemer. Autonome våpen er foreløpig ikke på lista over våpen som gir grunnlag for utelukkelse fra fondet, og Etikkrådet er heller ikke kjent med noen selskaper i fondet som produserer slike våpen. Teknologiu utviklingen har isteden brakt overvåkningssektoren inn som en varig og økende risiko på Etikkrådets bord. Slike produkter og tjenester griper inn i mange fundamentale rettigheter og kan bidra til fengsling på politisk grunnlag, tortur og drap, – i statlig tjeneste. Overvåkingen som setter statene i stand til slike menneskerettighetsbrudd, kan være gjennomført ved hjelp av utstyr og tjenester levert av selskaper fondet eier. Algoritmenes inntog i vår hverdag gjennom produktene og tjenestene til selskaper i fondet vil trolig bli et nytt tema for Etikkrådet. Her er reguleringer underveis, men de kommer som regel sent, slik at Etikkrådet også her kan være med å sette normer for ansvarlig styring og bruk.

Dette blir altså den siste leder jeg skriver her. Jeg har nå vært leder for Etikkrådet i mer enn åtte år. Det har vært et privilegium. Det finnes få verv i Norge der man får muligheten til å gjøre en reell forskjell på global basis – og det sammen med ytterst dedikerte og dyktige mennesker i Finansdepartementet, Norges Bank og i Etikkrådet. Spesielt vil jeg nevne sekretariatet til Etikkrådet som utfører sitt oppdrag på en eksemplarisk måte, noe som alle parter er helt avhengige av. I 2015 var våre innbyrdes roller nettopp endret. Det medførte en krevende prosess med å utmeisle, dra grenser, øke åpenhet og fordele initiativrett for kriterier, men med god vilje og økende forståelse for at vi er på samme lag, mener jeg at det nå er et godt fundament for videre utvikling av samarbeidet. Samtlige av oss har styrket våre respektive lag, og ja, mennesker gjør en forskjell.

Ett spørsmål gjenstår dog, og kanskje det alltid vil det; er terskelen for utelukkelse for høy? Når forventningene til ansvarlighet fra selskapene i fondet og fra investorene som investerer i dem øker, bør Etikkrådet i utøvelsen av sitt mandat senke terskelen tilsvarende? Dette spørsmålet stiller vi oss i hver eneste sak og i hvert eneste møte. Det er en tøff jobb, men noen må gjøre den.